

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Александър Михайлов Михайлов,
за дисертацията „Развитие на кръговата икономика в Европейския
съюз“ от Рени Иванова Панчева,
Професионално направление 3.8 „Икономика,
ДП Икономика и управление (Индустрия)“,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Основание за становището: Заповед РД 38-340/28.06.2024 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. д-р. Георги Вълчев.

Обща характеристика на дисертацията

Дисертационният труд се състои от списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение, научни приноси, списък с публикации и библиография. Общият му обем е 155 страници, от които 130 са основен текст. Библиографията съдържа 243 източника, от които 27 са на български език и 216 на английски език. Дисертацията включва 19 фигури и 18 таблици. По темата на дисертацията са направени 4 публикации (една в съавторство), от които три са реферирани и индексирани в базата данни Scopus. Отделни резултати са представени в рамките на 4 международни конференции.

Актуалност на темата

Темата за кръговата икономика е сред най-съвременните теми за мултидисциплинарни изследвания, които излизат извън обичайните рамки на икономиката. В такъв смисъл тази относително нова сфера на изследвания предполага знания и подготовка отвъд традиционните методи на дисциплината. Докторантът показва задълбочени познания относно развитието на литературата в областта.

Проблематика и научни методи в дисертацията общо и по глави

Дисертационният труд има предимно емпиричен характер, основан на концепции и модели обобщени в прегледа на литературата. Целта му е да оцени иконометрично ефектите на потвърдените като статистически значими макроикономически и социални фактори върху някои от най-често използваните индикатори за кръгова икономика и да анализира влиянието им върху трансформацията на икономическите системи в ЕС в процеса на преход към кръгова икономика.

Основната изследователска теза, възприета в дисертацията, е че икономическото развитие, инвестициите в научноизследователска и развойна дейност и ресурсната производителност на дадена страна оказват значително влияние върху трансформацията на нейната икономическа система и следователно са определящи за прехода към кръгова икономика.

Използваните данни са извлечени от международните бази данни на Евростат, Световната банка, Организацията на обединените нации, Европейската конфедерация на инсталации за производство на енергия от отпадъци и Climate Watch. Направен е изчерпателен литературен обзор и са обработени количествени данни чрез редица методи за анализ, включително графично представяне на данните, описателни статистики, корелации и тестове за стационарност, коинтеграция, причинност по Грейнджър, фиксирани или случайни ефекти, серийна корелация и пространствена зависимост. За оценка на панелните регресионни модели са използвани метода на най-малките квадрати, метода на фиксираните ефекти и метода на напълно модифицираните най-малки квадрати.

„Глава 1. Концепция за кръговата икономика“ проследява възникването и развитието на темата. Въз основа на многобройните опити да се изведе стандартизирано определение за кръгова икономика, представени в обзора, е предложена нова работна дефиниция. Обобщени са основните принципи, стратегии и бизнес модели на кръговата икономическа система. Представени са разнообразните показатели за измерване на напредъка в прехода към кръгова икономика, организирането им в различни рамки за наблюдение и главните им предимства и недостатъци.

„Глава 2. Институционална рамка на прехода към кръгова икономика в ЕС“ разглежда развитието на кръговата икономика в контекста на ЕС, със специално внимание върху Плана за прехода към кръгова икономика и основополагащи за него стратегически и законодателни документи. Проследено е развитието на Европейската рамка за наблюдение на прехода към кръгова икономика и е предложен сравнителен анализ по ключови показатели между ЕС и България. Посочват се предимствата и недостатъците на рамката и възможности за нейното обогатяване с допълнителни енергийни, екологични и продуктови показатели.

„Глава 3. Анализ на влиянието на макроикономически и социални фактори върху прехода към кръгова икономика в ЕС“ концентрира вниманието си върху три ключови индикатора, които помагат да се проследи и оцени преходът към кръгова икономика в ЕС. Първият е степента на рециклиране на твърди битови отпадъци, вторият е степента на кръговост, показател, специално създаден от Европейската комисия, за да представи каква част от рециклираните ресурси на практика се запазват обратно в икономиките. Третият индикатор е от първостепенно значение за декарбонизацията на икономиките и постигането на целите на Европейския зелен пакт, но все още невключен в Европейската рамка за наблюдение на прехода към кръгова икономика. Заключителната част на Глава 3 обединява резултатите за трите показателя и определящите ги фактори в обща рамка въз основа на анализ на скупчвания (кълъстери), характеризиращи определени модели на осъществяване на преход към кръгова икономика в ЕС. Четирите групи подобен анализ предлагат полезни наблюдения относно движещите сили на прехода към кръгова икономика, от пряк интерес за формиране и осъществяване на правителствени политики и фирмени стратегии.

Основни препоръки, изведени от дисертацията

Дисертацията достига до съответни препоръки: (1) да се подобри рамката за наблюдение на прехода към кръгова икономика, най-вече чрез отчитане на повече енергийни и екологични аспекти; (2) да се създадат повече стимули за кръгово проектиране, което е основна предпоставка за предотвратяване на отпадъците, вместо да се набляга на последващо управление на вече образувани отпадъци, каквато е практиката понастоящем; (3) да се насърчат допълнително инвестициите в научноизследователска и развойна дейност там, където те не са приоритет, за да се подобрят ресурсната производителност и енергийната ефективност и съответно да се развият технологиите за възстановяване на суровини и производство на възобновяема енергия; (4) за повишаване на степените на рециклиране и кръговост може да се използва широк набор от инструменти на икономическата политика, сред които финансови субсидии от държавата, преференциално кредитиране на технологични нововъведения, регулаторни мерки по отношение на екопроектирането, екоданъците и екотаксите, както и повишаване на осведомеността сред фирмите и населението и въвеждане на забрани за депониране на определени потоци отпадъци, така че общините да предприемат мерки по тяхното разделно събиране и третиране; (5) за насърчаване на сектора на възобновяемата енергия също могат да се използват разнообразни инструменти на икономическата политика, като приоритетно изкупуване на възобновяема енергия, изкупуване по преференциални цени, данъчни стимули и субсидии или зелено финансиране на проекти, свързани с възобновяеми енергийни източници.

Основни приноси, изброени в дисертацията

Дисертацията изрежда следните приноси към теорията и практиката в областта на кръговата икономика: (1) ново определение за кръгова икономика, което цели да улесни тълкуването ѝ; (2) подходящи енергийни, екологични и продуктови показатели за подобряване на оценката на кръговата икономика в ЕС; (3) потвърдена положителната роля на фактори, като икономическото развитие, научноизследователската и развойна дейност и ресурсната производителност; (4) в прегледа на литературата един от най-подходящите измерители за кръгова икономика от енергийна гледна точка се очертава делът на потребената възобновяема енергия в брутното крайно енергийно потребление, с потвърдена иконометрично положителната роля на фактори като икономическото развитие, научноизследователската и развойна дейност и гъстотата на населението, и отрицателно влияние на отвореността на икономиката и урбанизацията; (5) въз основа на статистическия анализ на скупчванията (клъстерен анализ) са установени четири модела на преход към кръгова икономика в ЕС в зависимост от трите изследвани кръгови показатели и общите помежду им фактори.

Преценка на публикациите, свързани с дисертацията

За придобиване на ОНС „Доктор“ се изискват общо 30 точки от свързаните с дисертацията публикации. В случая са постигнати 100 точки. Три от публикациите (една в съавторство с научния ръководител) са индексирани в Scopus. И четирите публикации представят съществени части от постигнатите в дисертацията научни резултати.

Преценка на автореферата

Авторефератът е с обем от 41 страници и отразява вярно в обобщен вид съдържанието и приносите на дисертацията.

Критични бележки

Човешките дела винаги остават донякъде несъвършени. Затова и всяка дисертация би могла да бъде повече или по-малко подобрена. Целта тук не е да се отправят критични бележки, но като основна слабост може да се подчертае отсъствието на моделиране в теоретичен план или поне по-често позоваване на него при емпириката. Това остава моята главна препоръка към бъдещите трудове на дисертанта.

Заклучение

Представените концептуални уточнения и емпирични резултатите са оригинални и представляват работа по темата и принос към нея на автора. Текстът се чете леко и излага на добро академично ниво обсъжданите идеи, концепции, правни документи и научни постижения. Моето мнение е, че дисертацията отговаря напълно на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му, приет от Министерския съвет на Република България, както и на съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“. Поради това считам, че дисертацията на Рени Иванова Панчева съответства на всички изисквания за получаване на степента „доктор“ и давам положително становище за присъждането ѝ.

Рединг, 31 август 2024 г.
Доц. д-р Александър Михайлов
Икономически департамент,
Редингски университет Великобритания